

Papp József

Az egységes könyvtári rendszer és a teljes szövegű adatbázisok Szlovéniában

Kulcsszavak:

IZUM, COBISS, COBIB, Szlovénia, könyvtári adatbázisok, katalogizálás, bibliográfia, OCLC, kutatói adatbázis, integrált könyvtári rendszer, virtuális könyvtár, digitális könyvtárak, egységes katalogizáló rendszer, SICRIS, EBSCO, teljes szövegű adatbázisok, EU-adatbázisok

Bevezető

1987-ben kormányrendelettel megalakult a maribori IZUM cég, amelynek keretében megkezdte működését a COBISS könyvtári adatbázis. Az adatbázisnak ma 270 szak-, regionális és városi könyvtár, intézmény, egyetemi, főiskolai és iskolai könyvtár a tagja. A rendszer továbbfejlesztését továbbra is a független intézményként működő IZUM végzi. Az alaptevékenységek közé tartozik a szlovén és a külföldi könyvtermés bibliográfiai adatainak a rögzítése, amellyel több tudományos, kutatási és közérdekű célokat szolgáló adatbázist működtetnek. Az 1990-es évek elején még telneten lehetett elérni az adatbázist, 1998 óta pedig az IZUM és a tagkönyvtárak weboldalain keresztül kapnak tájékoztatást az olvasók.

A COBISS adatbázis keretében a katalogizáló munka során külön folyik a monografikus művek, a folyóiratok, a folyóiratokban, valamint a heti- és napilapokban megjelent szakcikkek és a nem hagyományos könyvtári dokumentumok adatainak rögzítése. Ebből alakult ki az egységes szlovén könyvtári adatbázis, innen kéri le a helyi könyvtárak munkatársai a könyvészeti adatokat, amelyeket állomány-nyilvántartásra, kölcsönzésre, tájékoztatásra, bibliográfia-készítésre és más célokra tudnak felhasználni.



Előzmények – a könyvtári hálózat rövid története

- 1983 – számítógépes központ alakul a Maribori Egyetem keretében;
- 1984 – készül az első számítógépes bibliográfiai cíMLEÍRÁS;
- 1986 – az UNIMARC formátum használata;
- 1986 – üzembe helyezik a VAX 8800-as számítógépet;
- 1987 – elfogadják az IZUM tervjavaslatát az információs hálózatról;
- 1990 – kiépül az egységes könyvtári hálózat Jugoszláviában;
- 1991 – a szlovén adatbázis önállósodása;
- 1996 – kapcsolat az OCLC nemzetközi adatbázissal;
- 1998 – az egységes szlovén hálózat kibővítése: 100–150 Mb/s (iskolák, városi könyvtárak, intézmények) ;
- 2000 – konzorciós szerződést kötött az IZUM a Web of Science használatára;
- 2001 – lehetőség nyílt arra, hogy a szlovén könyvtárak OCLC WorldCat adatbázisból közvetlenül átvegyenek könyvészeti cíMLEÍRÁSOKAT a COBISS-ba;
- 2001 – több mint 250 könyvtár és intézmény mint on-line felhasználó;
- 2002 – bemutatják az IZUM COBISS Net projektjét.

Az intézmények és az adatbázisok nevei

- IZUM – Információtudományok Kutatóközpontja, Maribor (Institut informacijski znanosti Maribor)
- ARNES – Szlovén akadémiai internethálózat (Akademska in raziskovalna mreža Slovenije) (Academic and research network os Slovenia) <http://www.arnes.si>
- COBIB – központi bibliográfiai és katalógus adatbázis (vzajemna bibliografsko kataložna baza podatkov) (The COBIB.SI union bibliographic/catalogue database)
- COBISS – kooperatív on-line bibliográfia rendszer és szerviz (Co-operative Online Bibliographic System & Services) <http://cobiss.izum.si>
- COBISS OPAC – Online Public Acces Catalog – on-line nyilvános elérésű katalógus



Az IZUM Kutatóközpont káderállománya

Az IZUM intézetben nyolcvan főt foglalkoztatnak, közülük három doktori, tizennégy magiszteri titulussal rendelkezik a számítástechnika területéről, amellet negyvenöt szakember egyetemi végzettségű, közülük tizenhatnak könyvtárosi szakvizsgája van.

Az intézmény független a vele együttműködő és kapcsolatban álló könyvtáraktól. Tevékenységét a Műszaki Tudományok, a Művelődési, valamint az Oktatási- és Sportminisztérium finanszírozza. A rendszerhez eddig ötvenhét főiskolai, egyetemi kari könyvtár, száztizenkét intézményi szakkönyvtár, hatvanöt közművelődési könyvtár és harminc iskolai könyvtár csatlakozott. Kísérletképp ebben az évben két magángyűjtemény két-hármezer kötetes könyvtárát is rákapcsolták a hálózatra.

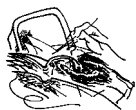
Központi és körzeti hálózati szerverek

A könyvtári hálózat zavartalan működését 1988 óta az AXP (a Compaq cég Alpha processzoraival) és VAX gépek képezik, amelyek az OpenVMS operációs rendszert használják. Az internetkapcsolatot az ARNES, a szlovén akadémiai hálózat közvetítésével oldották meg.

A helyi hálózat a Fast Ethernet (100 Mb/s) keretében működik, és ezen keresztül van rákapcsolódva az ARNES (155 Mb/s) országos akadémiai és kutatói internetes hálózatra.

Az IZUM szervizszolgáltatásai és a COBISS könyvtári adatbázis több mint harminc analóg és ISDN telefonvonalon érhető el. Külföld felé Szlovénia több – 310 Mb/s-os – adatátviteli vonalon kapcsolódik a nemzetközi internethálózathoz.

Az országon belül (a Ljubjana és Maribor közötti, mintegy 150 km-es távon) egy 10 és egy 155 Mb/s adatátviteli sebességű internetes bérelt vonala van. Ezzel egyidőben Mariborból és Ljubljanából csillagszerű elágazással építették ki a 2 és az 1 Mb/s sebességgel működő internethálózatot, amelyre az ARNES modemein keresztül lehet rákapcsolódni ISDN vagy analóg vonalon keresztül.



További tervek – COBISS Net-en

2003-ban írták alá a COBISS.Net programot, amelynek alapján megegyezés született arról, hogy a szlovéniai, bosznia-hercegovinai, macedóniai, szerbia-montenegrói könyvtári információs rendszerekben megalkotott bibliográfiai címleírásokat egymás között kicserélik és kölcsönösen használják. A COBISS.Net a következő volt délszláv tagköztársaságokban indult be 2003-ban:

Bosznia és Hercegovina <http://www.cobiss.ba/>

Macedónia <http://www.nubsk.edu.mk/cobiss/>

Szerbia <http://vbs.nbs.bg.ac.yu/cobiss/>

Montenegro <http://cnbct.cnb.cg.ac.yu/cobiss/>

A további tervekben szerepel a központi délszláv COBISS adatbázis létrehozása. Mindehhez jelentős EU-támogatásra van szükség; a következő lépés lenne a kapcsolatfelvétel az OCLC-vel (USA) és a többi nagy európai könyvtári adatbázissal.

A horvát könyvtárak nem kapcsolódtak be ebbe a nemzetközi projektbe. A horvát könyvtári adatbázis külön – CROLIST néven – működik a Horvát Nemzeti és Egyetemi Könyvtár szakmai felügyelete alatt.

A gépi katalogizáció feltételei

A COBISS könyvtári on-line adatbázis-kezelő program egyik legfontosabb szegmense a katalogizáló modul, ezen alapszik és innen ágazik szét az egész kooperatív on-line bibliográfiai rendszer. A katalogizáló rendszer az adatok összegezésén, valamint a meglévő adatok szolgáltatásán alapszik. Minden könyvészeti rekord egy egységet képez, amely elég, ha egyszer kerül be az adatbázisba helyi szinten, ezzel egyidőben eljut a központi adatbázisba is, amelynek a neve COBIB. Azt követően lehetővé válik a rendszer többi tagjának is, hogy azt lemásolja, a helyi könyvtár szintjén módosítsa, és újabb helyi adatokkal bővítse.

Valójában maga a feldolgozó, katalogizáló könyvtáros elsősorban a saját, helyi könyvtári adatbázisát építi. Első lépésben a könyvtáros telneten kapcsos-



latba lép az adatbázissal, ellenőrzi, hogy a feldolgozandó könyvtári dokumentum megtalálható-e a központi adatbázisban. Ha igen, akkor csak lemásolja a helyi bázisba, ellátja raktári jelzettel és leltári adatokkal. Ha még nem található meg a keresett dokumentum, akkor feldolgozza. Az új bibliográfiai rekord a mentés során eljut a helyi, majd pár másodperccel később a központi adatbázisba is.

A katalogizáló programhoz integrálódott még a többi könyvtári tevékenység modulja: a kölcsönzés, a könyvtárközi kölcsönzés, az OPAC-katalógus a hálózat internetoldalán, a könyvtári nyomtatványok kiírása stb. A könyvtári rendszer aktív, teljes jogú és passzív felhasználókra oszlik. Aktív módon azok használják, akik új rekordokat visznek fel az adatbázisba. A passzív felhasználók közé pedig azok az intézmények tartoznak, amelyek csak bibliográfiai rekordokat másolnak le, és információkeresés szempontjából használják ezt a szolgáltatást.

Néhány statisztikai adat

A COBISS központi adatbázisában 2003 végén mintegy 2 millió 400 ezer bibliográfiai leírás szerepelt, míg a helyi adatbázisokban összesen 5 millió 700 ezer. A központi és a helyi adatbázisokban az előző évben 15 millió 889 ezer lekérdezést regisztráltak. A 270 tagkönyvtár közül 158-ban folyik vonalkódos számítógépes kölcsönzés is, ennek keretében 13 millió 405 ezer kötetet kölcsönöztek ki, 5 millió 800 ezer kötet kölcsönzési határidejét meghosszabbították, és 230 ezer előjegyzést végeztek el.

Itt jegyeznénk meg azt is, hogy az IZUM keretében egész évben – kivéve a két nyári hónapot – számos különféle számítógépes tanfolyam folyik a gyakorló könyvtárosok részére, amelyeken 2003-ban 2180 könyvtáros vett részt.

A COBISS rendszer előnyei és hátrányai

Az egységes könyvtári katalogizáló program célja az, hogy javítsa a szolgáltatás színvonalát, minőségét, kielégítse azon igényeket is, amelyeket kézi



MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

módszerrel nem lehet, illetve nem lehetett megvalósítani. Ezzel a céllal jöttek létre a hozzá hasonló könyvtári programok is. A jelenlegi helyzetben azonban a COBISS teljes egészében nem nevezhető digitális könyvtárnak, hisz valójában csak mint elektronikus katalógus működik.

A rendszer a hálózaton keresztül állandó on-line kapcsolatban van a központi adatbázissal és a többi tagkönyvtárral. Friss tájékoztatással szolgál az intézményeken belül és kívül, amellet otthoni internetvonalon keresztül is elérhető. Hátránynak mondható az, hogy a feldolgozói modul még nem működik grafikus formában. A meglévő adatátviteli hálózat már nem képes ilyen nagy adathalmazzal megbirkózni. Nincs lehetőség arra, hogy az olvasók grafikus formában megtekintsék a könyvek és egyéb nem hagyományos könyvtári dokumentumok címlapját, vagy elolvassák azok rövid tartalmi összefoglalóját, illetve tartalomjegyzékét.

Digitális könyvtárak Szlovéniában

A teljes szövegű digitális gyűjtemények kialakulása a nyugat-európai országokat követően az 1988–1990 közötti időszakban indult hódító útjára Szlovéniában is. Már ekkor mind nagyobb szükség mutatkozott arra, hogy a kormányzati szervek, minisztériumok, központi intézmények, kiadóházak, vállalatok és magánszemélyek különféle adatbázisokat, teljes szövegű digitális gyűjteményeket hozzanak létre.

Szlovéniában az 1988 és 1991 közötti időszakban igen nagy beruházások történtek a könyvtárak számítástechnikai fejlesztése terén, de azt követően, 1992 és 2004 között, stagnálás, visszaesés volt tapasztalható a digitalizáció terén. A témakörben több előtanulmány, felmérés, tervezet készült, de a jelenlegi szerzői és kiadási jogok, valamint a kellő anyagi háttér hiánya miatt nem történt előrelépés. Ez idő alatt a kiadóházak, a vállalatok, az oktatási intézmények és a magáncégek megelőzték az erre hivatott intézményeket, köztük a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat és a maribori IZUM közintézményt. Függetlenül attól, hogy hamarabb léptek, mint az illetékes könyvtárak és könyvtári szolgáltatást végző intézmények, nem tudtak nagyot és jelentőset alkotni. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a digitális



könyvtárak és könyvgyűjtemények valódi „beindulása” Szlovéniában még 2004 közepén is várat magára.

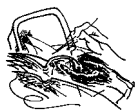
Szlovén helyzetkép a digitális könyvtárakról 2000–2004

A Szlovén Könyvtáros Egyesület 2001 októberében a Muraszombat közelében lévő Radencin szervezett egy igen nagy visszhangot kiváltó, tartalmas konferenciát a digitális könyvtárak szükségességéről és működéséről. Franci Pivec, a maribori IZUM igazgatóhelyettese a digitális könyvtárak helyzetéről és jövőjéről igen derűlátóan és pozitívan vélekedett: „A digitális könyvtárak tervezése alkalmából igen gyakran megfélekednek arról, hogy nemcsak a műszaki háttérrel kell megteremteni, hanem igen fontos szerep jut felhasználóknak, a szociális háttérnek is. A digitális könyvtár beindításában a könyvtárosok mellett aktív szerephez jutnak a számítástechnikai szakemberek, a kiadók, s a politikusok is.”

Mi is a helyzet valójában a számítógépek, az internethasználat és a digitális kultúra fejlesztése és további fejlődése terén? Erre a kérdésre Silva Novljan, az országos módszertani központ szaktanácsosa próbált választ keresni, de a kapott adatok eléggé változóak, sőt részben lesújtóak. A 2001-ben elvégzett felmérés szerint a 60 szlovén közkönyvtár korántsem tudja vagy akarja kihasználni mindazon internetadta lehetőségeket, amelyek rendelkezésére állnak. A helyzet 2004 közepéig sem változott sokat. Nagyobb volumenű, könyvtári szempontból igen hasznosnak ítéltető meg a ljubljana Nemzeti és Egyetemi Könyvtár kezdeményezése, amelynek során 2001-ben digitalizálták a könyvtár tulajdonában lévő középkori kéziratokat és mintegy 10 000 portrét a neves szlovén személyiségekről. Anyagiak hiányában ez a munka a következő évben már abbamaradt.

Mit tesz az Információs Társadalom Minisztériuma?

Hosszú várakozás után, 2003. november 27-én jelent meg az Információs Társadalom Minisztériuma honlapján (Ministrstvo za informacijsko družbo,



MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

<http://mid.gov.si>) az a hír, hogy az illetékes tárca a Művelődési Minisztériummal közös projektet indított a 2003–2006-os időszakra vonatkozóan a szlovén közkönyvtárak információs technológiával történő modernizálása céljából. Legfőbb cél az e-könyvtárak (elektronikus könyvtári pontok) kiépítése volt. A két minisztérium által meghirdetett pályázatra 15 könyvtár jelentkezett, 11 kapott támogatást. Az Információs Társadalom Minisztériuma erre a célra 29 millió szlovén tolát (122 ezer eurót) hagyott jóvá.

SICRIS – szlovén kutatási tevékenység információs adatbázisa (<http://sicris.izum.si>)

A maribori IZUM keretében nyitották meg a regisztrált kutatók adatbázisát, amelyet az Oktatási, Tudományügyi és a Sportminisztérium pénzel. A SICRIS 1998 óta működik, a mostani, 2.0 verzió 2000. november 15-e óta használható az interneten szlovén és angol nyelven. Fő cél az, hogy lépést tartunk a külföldön folyó hasonló tevékenységgel, s lehetőség nyíljon a gyors információcserére.

A jelen esetben a SICRIS (2004. július 10.) adatbázisában

- 512 kutató intézmény,
- 950 kutató csoport,
- 9966 nyilvántartott és bejegyzett kutató,
- 2981 kutatási projektum és
- 597 kutatási program adata található meg.

A SICRIS adatbázisa évekkkel ezelőtt az egységes szlovén könyvtári adatbázisból, a COBISS-ból épült fel. A kutatóintézetek adatainál tájékozódhatunk az intézmény pontos nevééről, adatairól, a kapcsolattartó személyek elektronikus postacíméről, a weboldal címéről, a folyamatban lévő kutatási programokról, a kutatók névsoráról, a foglalkoztatottak számáról, az intézmény felszereltségéről és egyébéről.

A kutatók esetében pontos leírást találunk iskolai végzettségükről, kutatási területükről, munkahelyükről; itt a telefon- és telefax-szám mellett az elektronikus postacímük vagy weboldaluk is szerepel. Szakmai gyakorlatuk, ku-



tatói csoportjuk, nyelvtudásuk, kutatási területüknek a kulcsszavai mellett még egy rövid tájékoztató bibliográfiát is találunk munkásságukról.

A regisztrált kutatók on-line bibliográfiai adatbázisa szervesen kapcsolódik a SICRIS adatbázishoz. Keresési lehetőség van névre szólóan vagy a kutató regisztrációs száma alapján, rövid tartalmi összefoglalóval szlovén vagy angol nyelven, illetve összefoglalók nélkül.

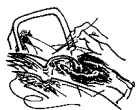
Az Európai Unió adatbázisa Szlovéniában (<http://www.evropska-unija.si>)

Szlovénia Európai Unióhoz való csatlakozási előkészületeiről, az ezzel kapcsolatos eseményekről legátfogóbb tájékoztatást ezen a honlapon találhatunk, amely 2000 elején kezdett el működni számos archív és friss dokumentummal, valamint továbblépési lehetőséggel itthon és külföldön. Megtalálhatók itt a jelenlegi és a leendő tagországok legfontosabb adatai, a jelentős eseményekről szóló tájékoztatás, internetes kapcsolatok és sajtójelentések.

Egyes szlovén könyvtárak adatbázisai

*A Központi Közgazdasági Könyvtár – EU Dokumentációs központ
(<http://rcul.uni-lj.si/~efcek/index.html>)*

A ljubljanaei Központi Közgazdasági Könyvtár 1964 óta az ország dokumentációs központjaként működik. 1979-ben az akkori lehetőségekhez és a technológiai fejlődéshez mérten már abban az évben számítógépre vitték a bibliográfiai adatokat. Később ebből fejlődött ki az EKOSIC–CEKLJ adatbázis, amelyet ma is tovább bővítenek és fejlesztenek. 1990 óta az Európai Unió Európai Dokumentációs Központjaként működik, egyben tagja a COBISS egységes könyvtári adatbázisnak. A hagyományos szakkönyvtári szolgáltatások és tevékenységek mellett külön adatbázis keretében kutathatunk a különféle szaktanulmányok között az 1979–1999-es időszakra vonatkozólag. Külön elérhetőséget biztosítottak a hazai és a külföldi szakfolyóiratok kivonatos és teljes szövegű változatainak. On-line módon kereshetők a könyvtár-



MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

ban letétbe helyezett diplomadolgozatok, magiszteri és doktori értekezések. Elérhető és böngészhető a hazai és a külföldi kutatók adatbázisa, megtalálható a teljes szlovén jogtár, valamint a deszkriptorok szótára.

Központi Orvostudományi Könyvtár, Ljubljana (Centralna medicinska knjižnica, Ljubljana) (<http://www.mf.uni-lj.si/cm/ww-viri/baze.html>)

A Központi Orvostudományi Könyvtár tagja a COBISS egységes szlovén könyvtári adatbázisnak, de saját honlapján az orvostudomány mintegy 60 szakterületéről betűrendbe gyűjti mindazon hazai és külföldi adatbázisokat, amelyek újabbnál újabb információkkal szolgálnak az adott témakörben. A témakörök egy része: AIDS, Allergia és immunológia, anatómia, aneszteziológia, orvostudományi bibliográfiai bázisok, biofizika, biotechnológia, dermatológia, családi medicina, endokrinológia, orvosi etika, gyógyszerészet, fizikális medicina, gasztroenterológia, genetika, ginekológia, belgyógyászat és így tovább.

Központi Műszaki Könyvtár, Ljubljana (CTK-Centralna tehnična knjižnica, Ljubljana) (<http://www.ctk.uni-lj.si>)

A ljubljana CTK – magyarul a Központi Műszaki Könyvtár – szintén aktív tagja az egységes szlovén könyvtári adatbázisnak, könyvtárosai évente több ezer új címszóval gazdagítják a COBISS adatbázist. A könyvtárban működő városi intranet hálózaton és a honlapon keresztül egész sor hazai és külföldi adatbázist használhatnak a kutatók és az olvasók. Tájékozódhatnak a különféle hazai és külföldi szabványok és előírások gyűjteményében, itt található az általános referenz gyűjtemények, az általános és a műszaki tartalommal megtöltött angol és német nyelvű adatbázisok a fizika, a matematika, a gépészet, a vegyészet, a csillagászat, a mezőgazdaság és más tudományágak területéről. Az utóbbiak javarészt csak a ljubljana egyetem városi intranet hálózatán, előzetes IP-szám regisztrációval és jelszóval érhető el a tanárok és a kutatók számára.

Maribori Városi Könyvtár (Mariborska knjižnica) (<http://sikmb.mb.sik.si/povez3.htm>)

A maribori Városi Könyvtár honlapja igen gazdag tájékozási lehetőséget nyújt azon böngészők számára, akik a honlapon keresztül szeretnék hasz-



nos információkhoz jutni. A Yahoo!, AltaVista, SloVista, Eon, Najdi.si keresők mellett itt találjuk a digitalizált, on-line elérhető enciklopédiák és az idegen nyelvű szótárak gyűjteményét, a szlovén heti- és napilapok elektronikus változatát. Az információs szolgáltatások és adatbázisok közül a legjelentősebb a Szlovén Hivatalos Lapban megjelenő törvények, rendelkezések teljes szövegét prezentáló IUS-Info adatbázis. A maribori könyvtár honlapjáról érhetjük el a Proteus adatbázist is, amely 30 európai országot felölelve oktatási és továbbképzési tájékoztatókat közöl. Külön linkgyűjteményük van a gyermekeknek, a középiskolásoknak és az egyetemi hallgatóknak, valamint a nyugdíjasoknak.

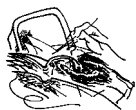
Digitalizálás a muraszombati könyvtárban (<http://sikms.ms.sik.si>)

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar nyelvű weboldalán 2003 májusa óta használható a *Szlovéniai Magyar Irodalmi Lexikon* és a *Muravidéki Életrajzi Lexikon*. Az előző mintegy 40, az utóbbi pedig mintegy 100 személy részletes életrajzi adatait, a róluk szóló bibliográfiát tartalmazza. Együttműködve az OSZK-ban székelő Magyar Elektronikus Könyvtárral eddig mintegy 20 muravidéki szerző teljes szövegű művel került fel a világhálóra. Egyes kötetek anyagát jómagam digitalizáltam, javítottam és tettem közzé Drótos László és Moldován István közreműködésével. A többi teljes szövegű e-könyv anyagát maguk a szerzők vagy a kiadók juttatták el a muraszombati könyvtárnak.

Kiadóházak adatbázisai és digitalizált könyvei

Mladinska knjiga, Ljubljana (<http://www.emka.si>)

A ljubljanaai székhelyű Mladinska knjiga a legjelentősebb szlovén kiadók közé sorolható. Az elmúlt években mindinkább monopolhelyzetbe került a könyvpiacra. Több mint tíz éve könyvklubot üzemeltet, 2000 óta a könyvklub katalógusa megtalálható az interneten negyedévenkénti frissítéssel és



MAGYAR KÖNYVTÁROSOK VI. VILÁGTALÁLKOZÓJA

különbéféle akciós könyvvásárlási lehetőséggel és a klubtagsághoz fűződő kedvezményekkel. A Mladinska knjiga könyves adatbázisa, sajnos, nem tartalmazza az egész szlovén könyvtermést, a kiadó csak saját kiadványait ismerteti, és digitalizált, teljes szövegű könyv sem található ebben az adatbázisban.

DZS – Szlovén Állami Könyvkiadó, Ljubljana (Državna založba Slovenije, Ljubljana) <http://zyphir.dzs.si/sk-dzs/UVOD.HTM>

A ljubljana Državna založba Slovenije szintén a szlovén könyvkiadás élvonalába tartozik. Internetes oldalán csak a kiadó által megjelentetett könyvek között böngészhetünk. Kísérletképp négy könyvet teljes szövegű változatban le is tölthetünk innen.

A Večer című napilap elektronikus könyvtára (<http://www.vecer.com>)

A maribori Večer című napilapnak 2000 óta létezik on-line kiadása. A napi és az archív anyag mellett a honlapon számos hasznos közérdekű információ található, amelyek az újság nyomtatott formátumában nem jelennek meg. Az e-könyvek olvasásához szükséges MS Reader nevű program innen közvetlenül le is tölthető. A szépirodalmi könyvespolcon nézelődve itt találjuk Esméralda történetét, majd J. R. R. Tolkien A gyűrűk ura című művét három folytatásban. Itt említhetjük meg azt is, hogy 2004 júniusában elkészítették a Večer című napilap archív anyagának digitális változatát is, amely szintén elérhető az interneten, de fizetős formában.

Szlovén Szentírás Társulat (Svetopisemska družba Slovenije) (<http://www.biblija.net/biblija.cgi>)

A Szlovén Szentírás Társulat szlovén, angol, francia, holland és spanyol nyelvű internetes oldalt működtet, ebben a Biblia – az Ó- és az Új-Szövetség – szövege teljes egészében megtalálható. Lehetőség van szavak, szókapcsolatok, frazémák és mondatok visszakeresésére, amellet megtekinthetők a bibliai magyarázatok, egyes részletek lekérdezhetőek. A Társulat elkészítette a Biblia szlovén nyelvű CD-ROM-os változatát is. Az internetes oldal számlálója szerint 2001 és 2004 júniusa között mintegy 4 176 000 alkalommal töltöttek le különféle bibliai részleteket, de a látogatók száma bizonyára sokkal több volt ennél.



A Locutio on-line folyóirat

(<http://www.kud-mld.si/locutio>)

Marjan Pungartnik *Vdor elektronskega dokumenta v literaturo* (Az elektronikus dokumentumok előretörése) című tanulmányában arról ír, hogy néhány fiatal szlovén költő már a hatvanas években megpróbált szakítani a hagyományos megjelentetési formával. Írógépeiken egyfajta képverseket írtak, majd alkotásaikat az akkori kezdetleges xerox-gépeken kis példányban fénymásolták, és ily módon terjesztették. Mondhatnánk, ez volt a mai elektronikus könyvkiadás első lépése, pedig akkor még nem is beszélhettünk digitalizálásról, mivel a személyi számítógépek megjelenésére is várni kellett majd' két évtizedet.

Ma már számos író és költő a saját honlapját irodalmi kávéházként üzemelteti, megjelentetve rajta legújabb alkotásait kortársainak műveivel együtt. Ily módon formabontásra, egyfajta műfajváltásra került sor. A Szlovén Írók Egyesületének 306 tagja közül a 2002-ben tartott anket szerint 106-nak volt elektronikus postája, alig egyharmaduknak, de közülük is csak húsz tartott fenn saját honlapot.

Szlovén szépirodalmi művek az interneten

(<http://www.ijs.si/lit/leposl.html>)

A számítástechnikában jártas szlovén fiatalok egy csoportja 1995 júniusában kezdte el gyűjteni a szlovén szépirodalmi műveket, és Miran Hladnik szerkesztésében került fel az internetre a digitalizált változat *Szlovén szépirodalmi művek* címen.

Az adatbázisban mintegy száz mű – 22 versgyűjtemény, 74 prózai, egy drámai és három fordításkötet található. A digitalizált művek javarészt Miran Hladnik kapta, illetve vette át a ma már nem működő Mihelač nevű kiadótól, amely a *Szlovén klasszikusok* című könyvsorozat keretében jelentette meg őket.

A köteteket a szlavisztikai tanszék hallgatói és maguk a szerzők adták át. Az adatbázisban szereplő teljes szövegű könyvek anyagát 1997-ben kísérletképpen megjelentették CD-ROM-on is.



Beseda – virtuális szlovén könyvtár Svédországban

<http://www.omnibus.se/beseda>

A Beseda (Szó) elnevezésű szlovén nyelvű teljes szövegű könyvadatbázist érdekes módon nem Szlovéniában, hanem a távoli Svédországban Franko Luin üzemelteti. A szerkesztő ezt a virtuális szlovén könyvtárát, illetve könyvesboltját azok figyelmébe ajánlja, akik távol vannak az óhazától és a hazai könyvesboltoktól. Az adatbázisban szereplő 302 kötet több mint 40 ezer oldala jobbra magánkönyvtára és gyűjteménye digitalizált változatán alapul. Pontosabban fogalmazva azon művek kerültek az internetre, amelyeket ismerősei és barátai által be tudott szerezni Stockholmban és környékén. A szerkesztő kéri, hogy a már megjelent kötetek teljes szövegű változatát juttassák el hozzá az interneten való megjelentetés céljából.

Összefoglaló

A teljes szövegű szlovén digitális könyvtárak és adatbázisok létrejötte még várat magára, pedig igen nagy szükség lenne a nemzeti irodalom gyöngyszemeinek és több tízezer tudományos műnek a digitalizálására. A problémák igen szerteágazóak: az illetékes minisztérium(ok) nem biztosít(anak) kellő anyagi támogatást, hiányzik a megfelelő infrastruktúra, nincs elég számítógép, bizonyos oktatási intézményekben évekkel el vannak maradva az internethálózat kiépítésével. Az adatátviteli gerinchálózatok kapacitását is bővíteni kellene. Módosításra szorulnak a szerzői jogi törvények. A ljubljanai Nemzeti és Egyetemi Könyvtár, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Könyvtára, a nagyobb vezető könyvtárak, valamint az egyetemi karokon működő szakkönyvtárak már több mint egy évtizede nem tudnak megegyezni abban, hogy városi vagy regionális szinten alakítsanak ki egy intranethálózatot, és összefogással kezdjék meg a szlovén irodalom, tudományos kutatások terén megjelent tanulmányok digitalizálását. Mindehhez járul az is, hogy a 2001-ben megjelent könyvtári törvényből kihagyták a könyvtári információs rendszer fogalmkörét és az ide tartozó feladatkört a nemzeti kultúra digitalizációja tárgyköréből.